

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦИФРОВУВАННЯ СТАРОДРУКІВ ТА РІДКІСНИХ ВИДАНЬ У БІБЛІОТЕКАХ ВНЗ УКРАЇНИ

Грищенко Т.Б., Нікітенко О.М.

Харківський національний університет радіоелектроніки

Стародруки і рідкісні видання є історичним надбанням народу України. Як відомо такі видання зберігаються у певній кількості бібліотек України, зокрема і у бібліотеках вишів.

В Росії, Україні та Польщі стародруками прийнято називати книги, що надруковані до 1830 р.

Рідкісна книга – це видання, що має певну цінність (суспільну, естетичну, наукову тощо і збереглося у відносно малій кількості примірників.

Надання фізичного доступу до таких видань є дуже складною процедурою через такі перепони.

Щодо стародруків, то по-перше, вони зберігаються у невеликій кількості бібліотек України, по-друге, для їх зберігання необхідно додержуватися певних параметрів довкілля. Здійснення фізичного доступу до таких видань неминуче призведе до утворення черг довжиною у кілька десятиріч, незручностей пересування зацікавлених осіб з одного міста країни до іншого, а також втрату параметрів довкілля зберігання стародруків, що неминуче призведе до їхнього псування та остаточної втрати.

Для того, щоб позбутися таких наслідків з одного боку, а з іншого надати можливість всім зацікавленим ознайомитися зі змістом таких видань, бібліотеки України, які мають подібні видання, намагаються їх оцифрувати (здійснити сканування). Спеціальне устаткування дозволяє безконтактно сканувати стародруки, не псуючи їх. Після цього зображення перетворюють у формат електронної книжки.

Для перетворення книжкового фонду бібліотеки (в тому числі стародруків та рідкісних видань) в електронний вигляд бажано використовувати спеціалізовані сканери. Вони дозволяють спростити задачу сканування й підвищити якість. Головною особливістю книжкового сканера є V-подібний стілець з притискуючим склом. Сторінки книги притискають склом, що дозволяє уникнути спотворень на зображеннях сторінок

Технологія оцифровування таких видань, особливо стародруків, є надто затратною і у першу чергу через високу вартість апаратури, яка може вартувати кілька десятків тисяч доларів. Маючи набір програмних продуктів, користувач може створювати файли будь-якого графічного формату та конфігурації.

Алгоритм технології створення файлу формату DjVu, який впроваджений в науковій бібліотеці ХНУРЕ, наведено нижче.

Сканування твердої копії відбувається за допомогою будь-якого програмного пакету, який дозволяє здійснювати сканування, з подальшим зберіганням відсканованого матеріалу у будь-якому графічному форматі. Надалі за допомогою будь-якого графічного редактора усуваються вади сканування.

Після сканування та обробки всього необхідного матеріалу здійснюється створення багатосторінкових файлів. Це може бути як один багатосторінковий файл, котрий містить всі відскановані файли (операція bundle), так і створений додатково індексний файл (операція join). Обидві ці операції можна виконати, використовуючи програму DjVuSolo 3.1, яка дозволяє здійснювати ці операції у віконному режимі.

Процедура створення багатосторінкового файлу djvu з окремих графічних файлів полягає у наступному.

По-перше, у вікно програми DjVuSolo вставляють першу сторінку.

По-друге, додають всі інші файли в режимі Open таким чином: помічаємо останню сторінку з групи файлів, які необхідно додати, і першу сторінку з допомогою клавіші Shift, таким чином додається група файлів у необхідній послідовності до багатосторінкового файлу.

Через те, що створення багатосторінкового файлу є дуже громіздка і відповідальна робота, то необхідним є візуальний контроль створеного файлу, котрий здійснюється або програмою DjVuSolo 3.1, його переглядом за допомогою будь-якого браузера, до котрого додано програму DjVuWebBrowser.

Після проведення всіх операцій створений багатосторінковий файл можна пропонувати для використання.

Таким чином обґрунтовано вибір формату djvu для створення повнотекстових копій друкованих видань та описано процедуру створення таких файлів [1 – 3].

З іншого боку спостерігається дублювання під час оцифрування, яке здійснюють різні бібліотеки, зменшуючи тим самим загальну кількість оцифрованих видань такого типу.

Для подолання цієї проблеми пропонується створити якийсь перелік планів сканування стародруків та рідкісних видань певною бібліотекою і виставляти цей план на загальний розгляд.

Тим самим можна уникнути дублювання при скануванні, дещо зменшити витрати на сканування і, на певних умовах, домовитися між зацікавленими бібліотеками про обмін відсканованими матеріалами.

1. Л. Г. Влащенко, Т. Б. Грищенко, Нікітенко О.М. Технологія створення колекції повнотекстових електронних видань у бібліотеках // Бібліотечний форум України. – 2005. – №4. – С. 26–30

2. Л. Г. Влащенко, Т. Б. Грищенко, Нікітенко О.М. Електронні бібліотеки та інформаційно-бібліотечні системи // Бібліотечний форум України. – 2006. – №3. – С. 2–8.

3. Л. Г. Влащенко, Нікітенко О.М. Створення електронного документа у форматі DjVu // Бібліотечний форум України. – 2006. – №3. – С. 9 – 14.